

Б. О. Логвиненко, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВО-ЛІКАРСЬКИХ КОМІСІЙ В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

У статті розглянуто організацію діяльності військово-лікарських комісій в органах внутрішніх справ України та особливості проведення військово-лікарських експертиз і медичного огляду. Установлено значення даного напрямку діяльності медичних підрозділів для ОВС України.

В статье рассмотрена организация деятельности военно-врачебных комиссий в органах внутренних дел Украины и особенности проведения военно-врачебных экспертиз и медицинского осмотра. Определено значение представленного направления деятельности медицинских подразделений для ОВД Украины.

The article reviews the organization of military medical commissions in the internal affairs of Ukraine and the peculiarities of military-medical examinations and medical examination. Determined value of the activities of medical divisions for the law-enforcement bodies of Ukraine.

Ключові слова. Медичне забезпечення органів внутрішніх справ, відомча медицина, медичний огляд, військово-лікарська експертиза.

Вступ. Визнання людини, її життя і здоров'я, честі й гідності, недоторканності й безпеки найвищою соціальною цінністю в державі (ст. 3 Конституції України) зумовило відповідні зміни у процесі функціонування органів публічної адміністрації в Україні. Відтак і право на охорону здоров'я виходить на якісно новий щабель забезпечення його державою, що знаходить відображення у стрімкому реформуванні відповідної галузі.

© **Б. О. Логвиненко, 2011**

Поряд із цим гарантування всебічної реалізації конституційного права на охорону здоров'я цивільних та атестованих співробітників міліції, членів їх сімей і пенсіонерів відомства є важливим напрямком у процесі трансформації органів внутрішніх справ України (далі – ОВС).

Організацію медичного обслуговування зазначених категорій осіб покладено на медичні підрозділи МВС України та підпорядковані їм лікувально-профілактичні заклади. Основне завдання медичних підрозділів МВС України – організація надання висококваліфікованої та спеціалізованої медичної допомоги, медичної реабілітації, відновного та санаторно-курортного лікування особам, які перебувають на медичному обліку в лікувально-профілактичних закладах системи МВС України. Медичні підрозділи виконують низку функцій, які органічно поєднані із завданнями і мають допоміжний характер стосовно функцій, притаманних міліції як правоохоронній інституції взагалі.

Проблеми адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері охорони здоров'я розглядали З. С. Гладун, А. О. Захарова, С. О. Козуліна, Н. Ю. Колесова, Я. Ф. Радищ, І. Я. Сенюта, І. В. Солопова, С. Г. Стеценко, Т. О. Тихомирова та інші науковці.

Водночас удосконалення функціонування вітчизняної правоохоронної системи та системи охорони здоров'я відповідно до загальноєвропейського рівня зумовлюють необхідність докладного розгляду діяльності медичних підрозділів МВС, важливим напрямком якої ми вважаємо організацію діяльності військово-лікарських комісій та проведення військово-лікарських експертиз і медичного огляду.

Постановка завдання. Мета статті – розгляд організації діяльності військово-лікарських комісій і встановлення значущості такої діяльності для ОВС України.

Результати дослідження. Як уже зазначалось, медичні підрозділи виконують особливі функції в системі МВС України. Такі функції фактично є різновидом функцій органів виконавчої влади, напрямками (видами) внутрішньосистемної забезпечувальної адміністративної діяльності, тому порядок їх організації та втілення в життя здійснюється за допомогою норм адміністративного права.

Керуючись традиційним поділом функцій управлінської діяльності, доцільно їх розмежувати на: а) загальні; б) спеціальні, які відображають специфіку або конкретного суб'єкта управління, або керованого об'єкта [1, 263].

Відповідно до наведеного підходу функція щодо організації діяльності військово-лікарських комісій поряд з організацією лікувально-профілактичних заходів, психолого-психіатричним забезпеченням, медичним забезпеченням у спеціальних установах МВС, медичним забезпеченням у закладах освіти системи МВС належить до загальних функцій, притаманних медичним підрозділам МВС України. До спеціальних функцій слід зарахувати медичне забезпечення особового складу за умов надзвичайних ситуацій та масових

заворушень, заходи, пов'язані з ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи, та спеціальну діяльність (надання медичних послуг працівникам інших державних органів; добір кандидатів до персоналу миротворчих місій; взаємодія з МОЗ України та МВС зарубіжних держав з медичних питань).

Слід зазначити, що організація роботи військово-лікарських комісій має вагоме значення в діяльності підрозділів медичного забезпечення та ОВС у цілому. Різноманітність питань, які вирішуються військово-лікарськими комісіями, залучення широкого кола медичних фахівців, якість медичних оглядів та планування забезпечують злагоджену діяльність усієї системи медичного забезпечення за цим напрямом.

Організація діяльності військово-лікарських комісій має дві складові: а) безпосередню діяльність таких комісій; б) проведення військово-лікарських експертиз. Про важливість військово-лікарських комісій (далі – ВЛК) та проведення військово-лікарської експертизи (далі – ВЛЕ) в ОВС свідчить значний історичний досвід такої діяльності (з початку XIX ст.) і великий масив законодавчої та нормативної бази, що об'єднує міністерства внутрішніх справ та охорони здоров'я України.

Російська дослідниця Н. Ю. Колесова зазначає, що найголовнішим завданням ВЛК є організація та проведення медичного огляду. Під останнім розуміється вивчення та оцінка стану здоров'я і фізичного розвитку громадян на момент огляду з метою визначення їх придатності до військової служби, навчання за військово-обліковою спеціальністю, до служби в державних органах.

Організація медичного огляду включає в себе ряд заходів, серед яких: забезпечення облаштованими територіями та приміщеннями, медикаментами, медичним обладнанням, інструментарієм, майном, транспортом; залучення для проведення таких заходів необхідних лікарів-фахівців, середнього медичного персоналу, інших фахівців і технічних працівників [2, 13–14]. У свою чергу, найголовнішим завданням вітчизняної ВЛК визначено подібне твердження, але поряд зі станом здоров'я і фізичним розвитком ураховуються психофізіологічні особливості, що надає йому закінченості.

Діяльність військово-лікарських комісій та проведення військово-лікарської експертизи у МВС України регламентується наказом МВС України № 85 від 06.02.2001 р. “Про затвердження Положення про діяльність військово-лікарської комісії та Порядку проведення військово-лікарської експертизи і медичного огляду військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу в системі МВС”. Цей наказ прийнято відповідно до ст. 70 Основ законодавства України про охорону здоров'я [3].

Згідно з Положенням, ВЛК визначаються як спеціальні органи у складі лікарів-спеціалістів, які створюються в системі МВС з метою проведення військово-лікарської експертизи (ВЛЕ) і медичного огляду кандидатів на службу, осіб рядового й начальницького складу ОВС і членів їх сімей, військовослужбовців внутрішніх військ МВС України, осіб цивільної молоді, які бажають вступити до навчальних закладів МВС, Міністерства оборони України (кандидати до вступу на навчання), курсантів і слухачів навчальних закладів МВС України, колишніх осіб рядового й начальницького складу ОВС і колишніх військовослужбовців. Органами ВЛЕ, у свою чергу, є штатні та позаштатні (постійні або тимчасові) ВЛК, що організовують і проводять військово-лікарську експертизу.

Система військово-лікарських комісій має таку структуру.

1. ЦВЛК – вищий орган військово-лікарської експертизи в системі МВС України, що безпосередньо підпорядкований Департаменту медичного забезпечення та реабілітації МВС України.

2. Штатні ВЛК. Належать до медичних установ спеціального призначення, взаємодіють з органами ВЛЕ, установами та організаціями інших міністерств, іншими центральними органами виконавчої влади, відповідними медичними службами, лікувально-профілактичними закладами, керівництвом МВС. До таких ВЛК належать: Центральна ВЛК МВС України, ВЛК ГУМВС України в АР Крим, м. Києві, Київській області, УМВС та ГУМВС України в областях та м. Севастополі.

3. Позаштатні ВЛК. Поділяються на постійні (госпітальні ВЛК і гарнізонні ВЛК) і тимчасові (ВЛК навчальних закладів МВС України).

Госпітальна ВЛК створюється в госпіталі, лікарні, санаторії відповідно до наказу начальника госпіталю, лікарні у складі голови, не менше двох членів-лікарів, а також секретаря з числа осіб середнього медичного персоналу або без медичної освіти. Головою госпітальної ВЛК призначається заступник начальника госпіталю, лікарні з медичної частини, а в лікувально-профілактичних закладах, де ця посада штатним розкладом не передбачена, головою призначається начальник одного з лікувальних відділень. Заступником голови госпітальної ВЛК призначається один з лікарів – членів комісії. Голова госпітальної ВЛК підпорядковується начальникові госпіталю, лікарні, а з питань ВЛЕ – начальникові (голови) відповідної вищої за статусом ВЛК.

Позаштатна гарнізонна ВЛК створюється в поліклініці ОВС чи військового лікувально-профілактичного закладі внутрішніх військ наказом начальника відповідного ГУМВС (УМВС), Головного управління внутрішніх військ МВС у складі голови, не менше двох членів-лікарів, а також секретаря із числа осіб середнього медичного персоналу чи без медичної освіти. Головою гарнізонної ВЛК призначається керівник поліклініки ОВС чи військового лікувально-профілактичного закладу. У питаннях ВЛЕ голова гарнізонної ВЛК підпорядковується начальникові (голови) відповідної вищої за статусом комісії.

Стосовно тимчасової позаштатної ВЛК навчального закладу МВС слід зазначити, що вона створюється для проведення остаточного медичного огляду осіб, які вступають до навчальних закладів МВС, наказом ректора навчального закладу в складі голови – начальника медичної

служби навчального закладу, членів – лікарів-спеціалістів: терапевта, хірурга, невропатолога, психіатра, отоларинголога, офтальмолога, стоматолога і секретаря з числа середнього медичного персоналу. Ректорам навчальних закладів МВС для комплектування ВЛК дозволяється залучати лікарів-спеціалістів лікувально-профілактичних закладів МВС за погодженням з начальником (директором) ДМЗР МВС України. Методичне керівництво тимчасовою ВЛК навчального закладу МВС та контроль за її роботою здійснює начальник відповідної вищої за статусом ВЛК МВС. ВЛК навчального закладу МВС виносять постанову лише про придатність або непридатність абітурієнтів, що вступають до навчального закладу. Постанова ВЛК навчального закладу МВС про непридатність до вступу на навчання підлягає затвердженню відповідною штатною ВЛК. Також голова ВЛК навчального закладу МВС подає звіт про роботу в установлені строки до відповідної вищої за статусом ВЛК та ЦВЛК МВС.

Цікаво, що на відміну від вітчизняної системи у Російській Федерації тимчасові ВЛК навчальних закладів МВС поділено на ВЛК середніх училищ і коледжів та ВЛК закладів повної загальної середньої освіти з додатковою програмою, спрямованою на військову підготовку неповнолітніх громадян (суворовські училища, кадетські корпуси) [2, 90].

Порядок проведення військово-лікарської експертизи і медичного огляду співробітників органів внутрішніх справ України також закріплено наказом МВС України № 85 від 06.02.2001 р. [4].

Зазначимо, що медичний огляд здійснюється ВЛК з обов'язковим обстеженням лікарями-спеціалістами: терапевтом, хірургом, невропатологом, отоларингологом, офтальмологом, дерматологом, стоматологом і фахівцями Центру психіатричної допомоги та професійного психофізіологічного відбору, які мають досвід роботи в лікувально-профілактичних установах і, як правило, кваліфікаційну категорію за відповідним фахом. Крім того, здійснюється рентгенологічне (флюорографічне) обстеження органів грудної клітки, аналіз крові, загальний аналіз сечі, обстеження на сифіліс (реакція Вассермана), вимірювання внутрішньоочного тиску (особам віком понад 40 років), електрокардіографія, психологічне обстеження, а в разі необхідності – інші функціональні та лабораторні обстеження (на ВЛІ-інфікованість і т. п.).

У необхідних випадках (за наявності показань) особи, що проходять медичний огляд, направляються до інших лікарів-спеціалістів (фахівців, які працюють у лікувально-профілактичних закладах, що не входять до системи МВС), а також на додаткові обстеження, потрібні для достовірної діагностики того чи іншого захворювання. Відтак, з одного боку, зберігається відомчий характер медичного обслуговування, а з іншого – забезпечується передбачене ст. 49 Конституції [5, 124] і ст. 6 Основ законодавства України право на охорону здоров'я, де відображається можливість вільного вибору лікаря і закладу охорони здоров'я [3].

Висновки. Підбиваючи підсумки, можна зазначити, що організація діяльності ВЛК являє собою важливу функцію підрозділів медичного забезпечення ОВС, оскільки через даний вид внутрішньосистемної діяльності:

- забезпечується оцінка придатності тієї чи іншої особи до служби в органах внутрішніх справ, служби в особливих умовах або на певній посаді;
- визначаються оцінки результатів медичного огляду певних категорій осіб та розробляються пропозиції з удосконалення цієї роботи;
- контролюється стан профілактичної та лікувально-діагностичної роботи в медичних закладах системи МВС;
- визначається причинний зв'язок захворювань, поранень, травм, контузій і каліцтв наявних працівників, тих, що звільняються, працівників, що звільнилися зі служби, та оцінюється придатність до подальшого проходження служби;
- встановлюється причинний зв'язок захворювань, поранень, травм, контузій і каліцтв, що спричинили смерть працівників міліції, та оцінюється вплив умов служби на стан здоров'я;
- розробляються методики медичного огляду і вимог до стану здоров'я певних категорій осіб;
- вивчається, узагальнюється і поширюється передовий досвід роботи з питань військово-лікарської експертизи [4];
- вирішуються питання про необхідність тривалого лікування наявних працівників, членів їх сімей та пенсіонерів МВС.

Важливо також, що діяльність ВЛК із проведення медичних оглядів та ВЛЄ провадиться безоплатно. Збереження безоплатності відомчого медичного забезпечення додатково гарантує реалізацію права на охорону здоров'я, закріпленого ст. 49 Конституції України, для категорій осіб, що перебувають на обслуговуванні у відомчих закладах охорони здоров'я МВС. Зазначене право знайшло відображення також у ст. 22 Закону України "Про міліцію", де закріплено безоплатність медичного обслуговування [6].

В умовах поступового переходу від бюджетного принципу організації системи охорони здоров'я України до системи державного медичного страхування збереження безоплатного медичного забезпечення є однією з небагатьох преференцій, що залишилися у працівників міліції, членів їх сімей, військовослужбовців внутрішніх військ та пенсіонерів МВС.

Література

1. Адміністративне право України : академічний курс : підруч. у 2 т. / [ред. колегія : В. Б. Авер'янов (голова)]. – К. : Юридична думка, 2004. – Т. 1 : Загальна частина. – 584 с.
2. Колесова Н. Ю. Военно-врачебная экспертиза : справочное пособие / Колесова Н. – М. : ЮРКНИГА, 2005. – 272 с.
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.
4. Про затвердження Положення про діяльність військово-лікарської комісії та Порядку проведення військово-лікарської експертизи і медичного огляду військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу в системі МВС : наказ МВС України № 85 від 06.02.2001 р. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 9. – 16 березня. – С. 450. – Ст. 392, код акта 17942/2001.
5. Коментар до Конституції України / Інститут законодавства ВРУ ; В. Б. Авер'янов, В. Ф. Бойко, В. І. Борденюк та ін. – К., 1998. – 409 с.
6. Про міліцію : Закон України. від 20.12.1990 р. // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 4. – Ст. 20.